

Η ΖΩΗ ΜΙΑΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΔΟΣ

Τ' ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ ΤΗΣ ΣΑΡΑΣ ΜΠΕΡΝΑΡ

Α, επί τέλους σήμερα, ή συνέχεια των 'Απομνημονευμάτων της μεγάλης Γαλλίδος καλλιτέχνιδος Σάρας Μπερνάρ, που τόσο ανυπόμονα την περιμένα. 'Ο πόθος αυτός των 'Απομνημονευμάτων, μόλις μιάς ημέρας έπ' τό Παρίσι — όπου επίσης είχε σπάνιος και δυσέρετος — άρχισαμε άμέσως τη μετάφρασή του για να σάς ευχαριστήσουμε.

«Η μητέρα μου λάτρευε τή ταξείδια, γράφει ή μεγάλη καλλιτέχνης. Τόν ένα μήνα βρισκόταν στην 'Ισπανία, τόν άλλον στην 'Αγγλία, κατόπιν ξαναγύριζε στό Παρίσι για να φύγει έπειτ' από λίγο καιρό για τή Βερολίνο κ' από κει για τή Χριστιανία. 'Υστερα ξαναγύριζε στη Γαλλία για να με φιλήσει και κατόπιν έφηνε και πάλι για τήν 'Ολλανδία, τήν πατρίδα της.

Στά ταξείδια της όμως αυτά δεν με ξεχνούσε ποτέ και όπου κ' άν βρισκόταν, μου έστειλε γλυκίσματα. Συγχρόνως έγραφε στη μιά από τίς θείες μου: «Προσέχετε τή μικρή Σάρα. Θά ξαναγυρίσω σ' ένα μήνα». Μά έπειτα από ένα μήνα, έγραφε στην άλλη θεία μου: «Πήγαυε να δής τήν κόρη μου στην παραμάνα της. 'Επιστρέφω σέ δεκαπέντε μέρες».

Τήν εποχή εκείνη, ή μητέρα μου ήταν μόλις δεκαεπτά έτών. 'Η αδελφέ της πάλι, δηλαδή ή θείες μου, ήταν ή μιά δεκαεπτά έτών κ' ή άλλη είκοσι. Είχαν και μιά μικρότερη αδελφή που ήταν δεκαεσσάρων έτών και μιά άλλη μεγαλύτερη, είκοσιεπτά έτών, ή οποία ζούσε παντρεμένη στη Μαρτινία κ' ή οποία είχε κόλας έξι παιδιά.

'Ο παππούς μου είχε πεθάνει και ή γιαγιά μου ήταν τυφλή. 'Ο πατέρας μου είχε φύγει για τήν Κίνα πρό δυό έτών. Γιατί; Ουδ' έγω δεν τή ξέρω.

'Η νεαρές μου θείες έταξαν βέβαια στη μητέρα μου πως θαόχωνται να με βλέπουν συχνά, μά δεν κρατούσαν σχεδόν ποτέ τίς υποσχέσεις τους. Μά δεν είχαν και άδικο, γιατί, για να ρθειόν να με ίδούν, έπρεπε να κάνουν ένα δλόκληρο ταξείδι.

'Η παραμάνα μου ήταν Βρετόνη και κατοικούσε μαζί μου κοντ' στό Κιμπερλέ, σ' ένα μικρό και λευκό σπίτι με χαμηλή στέγη, επάνω στην οποία φύτρωναν άγριοιούλινδα που ήταν τή πέταλά τους σάν κωμωμένα από τή χρώματα του ήλιοβασιλέματος και τή φύλλα τους σκληρά και θλιβερά...

Καθώς φαίνεται, ή παραμάνα μου ήταν πολύ καλή γυναίκα κ' έπειδή τή παιδί της είχε πεθάνει, είχε δώσει όλη τήν αγάπη της σ' έμένα. Μά μ' αγαπούσε, όπως αγαπούν όλοι οι φτωχοί άνθρωποι: όταν ευκαιρούν.

Μιά μέρα, που ο άνδρας της ήταν άρρωστος, ή παραμάνα μου είχε πάει στό χωράφι για να βοηθήσει στη συγκομιδή της πατάτας. Έμπυστεύτηκε τή φύλαξη μου στον άνδρα της, ο οποίος βρισκόταν κερφωμένος στό βρετιόνικο κρεβάτι του από δυνατή ίσχυαλία. Πρίν φύγει, ή παραμάνα μου μ' έβαλε στην ψηλή, μορουντιστική καρέζλα μου, αφού πέρασε προηγουμένως από μπροστά, για να μ'ήν πέσο, τήν ξύλινη σφήνα της τή στενή σανιδούλα της, επάνω στην οποία έβαλε τή παιχνίδια μου.

Έφοριζε επίσης μερικά ξύλα μέσα στη φωτιά και μου έλεγε βρετιόνικα (μέχρις ήλικίας τεσσάρων χρόνων δεν καταλάβαινα άλλη γλώσσα από τή βρετιόνικα): «Νά καθήσης φρόνιμα, Γαλατολιούνδο!...». ('Ετσι με φώναζαν τότε).

Μά μόλις ή παραμάνα μου έφυγε, έγω άρχισα να καταβάλω κάθε προσπάθεια για να βγάλω τή σφήνα απ' τήν καρέζλα μου, για να κατέβω κάτω. Όταν επί τέλους τή καθάρθωσα, έβασα μια και πήδησα κάτω, νομίζοντας πως θα βρεθώ στό πάτωμα. Μά, αλλούμωνο, έβασα μέσα στό τζάκι, όπου ή φωτιά τριζοβολούσε φαιδρά.

'Ο σύζυγος της παραμάνας μου, ο οποίος δεν μπορούσε να κουνηθί απ' τή θέσι του, έβαλε τίς φωνές. 'Αμέσως έτρεξαν οι γείτονες και βγαζόντας με απ' τή φωτιά με τή ρούχα μου φλογισμένα, μ' έφοριξαν σ' ένα κωβό γεμάτο γάλα. 'Ετσι μ' έσωσαν.

'Η θείες μου, ή οποίες είδοποιήθηκαν άμέσως για τή άτύχημά μου, έσπευσαν να είδοποιήσουν και σ' τίς τή μητέρα. Κι επί τέσσερες ήμέρες ή γαλήνη του ήσυχου αυτού μέρους ταραζόταν από τή άμάξια που έρχόντουσαν τή ένα μετά τή άλλο απ' τή Παρίσι, φέρνοντας τούς συγγενείς της μητέρας μου. 'Η ίδια, ξετρελλωμένη απ'

τήν άγανία της, έσπευσε να έγκαταλείψη τίς Βρυξέλλες, όπου βρισκόταν τότε, και να ρθί κοντά μου μαζί με τόν βαρβών Λαρράι κ' ένα νεαρό γιατρό φίλο της, ο οποίος είχε άρχισει κόλας να γίνεται ένδοξος. Τίποτε δεν ήταν πιο γοητευτικό και πιο θλιβερό συγχρόνως από τήν άτελεισία της.

'Ο γιατρός έπυδοκίμασε τή θεραπεία που είχαν εφαρμόσει πρίν απ' αυτόν οι χωρικοί, επιθέντας επιδέσμους με βούτυρο στά εγκαιήματα κ' έτσι ή κατάσταση μου βελτιωνόταν όλοένα.

'Ο βαρβώνος Λαρράι, τόν οποίο βλέπω συχνά ως σήμερα, μου διηγήθηκε άργότερα πόσο ένδιαφέρον έδειχχαν όλοι οι καλοί εκείνοι χωρικοί για μένα. Δεν έκαναν τίποτε άλλο, παρά να φέρνουν βούτυρο για τούς επιδέσμους μου. Παντού μέσα στό δωμάτιό μου υπήρχαν δοχεία με βούτυρα, κρεμασμένα στούς τοίχους, μέσα στά έμάρια, επάνω στα τραπέζια, απά έπιπλα, στις καρέζλες...

'Η μητέρα μου, που ήταν γοητευτικά ώραία, όμοια με μαντόνα, με τή χρυσά της μαλλιά, με τή ύπεροχα μάτια της, μόιραζε χρυσά νομίσματα σ' όλον αυτόν τόν κόσμο, για να τόν ευχαριστήση για τή ένδιαφέρον που έδειχνε για μένα. Θά έδινε άκόμα ευχαριστως τή χρυσή της κόμη, τή γραμμένα και λευκά χέρια της, τή μικροσκοπικά και χαριτωμένα πόδια της, τή ζωή της, για να σώσει τή παιδί της, για τή όποιο τόσο λίγο ένδιαφέρον έδειχνε πρό όχτώ άκόμα ήμερών.

Και ήταν τώρα τόσο ειλικρινής στην άτελεισία της, όσο και πρίν στην άσυναίσθητη άδιαφορία της για μένα.

'Ο βαρβώνος Λαρράι έφυγε έπειτ' από λίγες μέρες για τή Παρίσι, άφίνοντας τή μητέρα μου, τή θεία μου Ροζίνα και τή γιατρό κοντά μου.

Έπειτα δε από σαράντα δυό μέρες, ή καμιά μου μιάς ώδήγησε θριαμβευτικά, έμένα, τήν παραμάνα μου και τή σύζυγό της στό Παρίσι, όπου μάζ έγκατέστησε στό Νεϊγύ σ' ένα χαριτωμένο σπίτι, πλάι στό Σηκουάνα.

Καθώς φαίνεται, ή θεραπεία μου ήταν τόσο τέλεια, ώστε δεν μου είχε μείνει ένα σημάδι από τή έγκαυματά μου. Τίποτε, τίποτε, εκτός από τή κάπως ύπεροβολικό τραυματιόλενο χρώμα που είχε πάρει ή επιδερμίδα μου. Σε λίγες ήμέρες, ή μητέρα μου, ευτυχισμένη και ήσυχη πειά, ξαναόρχισε τή ταξείδια της, άφίνοντας με πάλι υπό τήν επίβλεψη τών θείων μου.

***

Έμενα δυό δλόκληρα χρόνια σ' αυτό τή σπίτι του Νεϊγύ. 'Η θείες μου δεν έρχόντουσαν να με ίδούν ποτέ. 'Η μητέρα μου πάλι μάζ έστειλε ταχυτικά χονήματα, ρούχα, γλυκίσματα και παιχνίδια.

Ένωμεταξύ, ο σύζυγος της παραμάνας μου πέθανε. Τότε κ' αυτή παντρεύτηκε μ' ένα θυρωρό, ο οποίος έμεινε στό απ' αριθ. 65 σπίτι της οδού Προβηγκίας.

'Η παραμάνα μου, μη ξέροντας που βρισκόταν ή μητέρα μου, για να τή είδοποιήση σχετικώς, δεν είδοποιήσε κανένα απ' τούς συγγενείς μου για τή γάμο της και με πήρε μαζί της, κοντά στον καινούργιο τή σύζυγο. 'Ημουν γοητευμένη απ' αυτή τή μετακόμηση. 'Ημουν τότε πέντε χρόνων και τή θυμάμαι σάν να έγινε χτές.

'Η κατοικία της παραμάνας βρισκόταν επάνω άκριβώς από τήν κεντρική πόρτα του σπιτιού, στό όποιο υπηρέτουσε ο σύζυγός της ως θυρωρός. Και τή παράθυρό της, τή μοναδική παράθυρό της, στρογγυλό καθώς ήταν, έμοιαζε με μάτι βουιδού. Αυτό μου φάνηκε πολύ ώραίο απ' έξω κ' άρχισα να χτυπάω μ' ένθουσιασμό τή χέρια μου.

Όταν άνεβήκαμε επάνω, μ' έβαλαν στό μικρό κρεβάτάκι μου κ' άποκοιμήθηκα, φαίνεται, άμέσως, γιατί ή άναμνήσεις μου από τήν ήμέρα εκείνη σωματιούν ως έδω.

Τήν άλλη μέρα, έπυδωντας, κινερίθηκα από μιά τρομερή θλίψη, γιατί άνακάληφα πως ή κωμαρούλα μου ήταν χωρίς παράθυρο. Άρχισα να κλαίω άπαρηγόρητα και, ξεφεύγοντας απ' τή χέρια της παραμάνας μου, ή όποια μ' έντυνε, πήγα στό διπλανό δωμάτιο κ' έτρεξα στό στρογγυλό παράθυρο. Κόλλησα τή μικρό μου μέτωπο στό τζάκι κ' άρχισα να σφύλιζω λυσσοσπασμένα, γιατί δεν έβλεπα από κει τίποτε στό όρος. Δεν έβλεπα τίποτε άλλο εκτός απ' τόν ψυχρό, γκριζο και λερωμένο τοίχο του άντικρουστού σπιτιού.

—Θέλω να φύγω από δω! φώναξα. Δεν θέλω να μείνω σ' α-

'Η Σάρα Μπερνάρ όταν ήταν μικρούλα, με τή μητέρα της.

τό το σπίτι! Είπε σκοτεινό! Μαύρο! Θέλω να δω το σταβάνι του δρόμου!...

«Ταβάνι του δρόμου» έλεγα, όταν ήμουν μικρή, τον ουρανό. 'Η φτωχή μου παραμάνη με πήρε στην αγκαλιά της και τυλιγόταν με σε μια κουβέτα, με κατέβασε στην αψιλή.

— Σήκωσε το κεφάλι σου, Γαλατολούλουδο, μου είπε τότε. Να το ταβάνι του δρόμου!

Πραγματικά, παρηγορήθηκα λιγάκι, κυττάζοντας τον ουρανό... Μά ή θλίψη είχε φολιράσει μέσα στην ψυχή μου. Δεν έτρωγα πια, γλώμαζα, αδινάτιζα, έβανα το αίμα μου. Και θά πέθαινα σίγουρα από εξάντληση, αν δεν μ' έσωζε ένα έντελως τυχαίο γεγονός.

Μιά μέρα που έπαιξα κάτω στην αψιλή μαζί με την Τιτίνα, μιιά μικρή κόρη που κατοικούσε στο δεύτερο πάτωμα και της οποίας δεν θυμάμαι πια ούτε τη φυσιογνωμία, ούτε το πραγματικό όνομα, είδα έξαφνα το σύζυγο της παραμάνης μου να διασχίζει την αψιλή μαζί με δυο κυρίες, άπ' τις οποίες ή μιιά ήταν πολύ κομψή. Τις έβλεπα από πίσω, μά ή φρονή της κομψής αυτής κυρίας σταμάτησε τους χτύπους της καρδιάς μου. Μιά νευρική ταραχή με κυριεύσε κ' όλόκληρο το κορμί μου έτρεμε.

— Υπάρχουν παράθυρα που βλέπουν στην αψιλή; ρωτούσε τον άνδρα της παραμάνης μου.

— Μάλιστα, κυρία, αυτά τα τέσσερα, της απάντησε εκείνος, δείχνοντας της τέσσερα ανοιχτά παράθυρα του πρώτου πατώματος.

Τότε ή κυρία γύρισε για να ιδη κ' άμέσως έγω έβγαλα μιιά κρανηή χαράς κ' άπολυτρώσεως, βλέποντας το πρόσωπό της.

— 'Η θειά Ροζίνα!... 'Η θειά Ροζίνα! φώναξα

Και πρόχοντας, άρπαξα την ώραία επισκέπτρια από τη φρούτα της.

'Εχωσα το πρόσωπό μου μέσα στις γούνες της, χτυπούσα τα πόδια μου, ώλόκληρα, γελούσα, έξοχλα πώς μακρινές δαντέλλες των μακιγιάζ της.

'Η θειά μου, γιατί αυτή πραγματικά ήταν, με πήρε στην αγκαλιά της, προσάθησε να με καθησυχάση και ένω ζητούσε πληροφορίες από το θυρωρό, ψιθύριζε στη φίλη της:

— Δεν καταλαβαίνω τίποτε... Είπε ή μικρή Σάρα, ή κόρη της αδελφής μου Γιουλ.

'Η κρανηές μου είχαν άναστατώσει τον κόσμο κ' έκαναν τους γείτονες να βγούν στα παράθυρά τους. Τότε ή θειά μου, ή οποία είχε ρθει έντελως τυχαία για να ιδη το πρώτο πάτωμα που νοικιαζόταν, άναγκάστηκε να καταφύγη στο θυρωρείο για να μάθη πώς βρισκόμουν σ' αυτό το σπίτι, ένω ή μητέρα μου με είχε αφήσει στο Νεϊγιό.

'Εκει, ή θυρωρός της διηγήθηκε το θάνατο του συζύγου της και τον καινούργιο της γάμο. Δεν έξρω, ούτε θυμάμαι πια ποιές προφάσεις έπρόβαλε για να δικαιολογήθη.

'Εγώ έντοματαξού είχα γαντζωθεί στη θειά μου, ή οποία μύριζε τόσο ώραία και δεν έννοουσα να ξεκολλήσω από πάνω της. Μου ύποσχέθηκε πως θά ρθη να με πάρη την άλλη μέρα, μά έγω δεν ήθελα να μείνω πια εκεί. 'Ετέμενα να φύγω άμέσως, την ίδια στιγμή, μαζί με την παραμάνη μου. 'Η θειά μου μου χάρεινε τα μαλλιά και μιλούσε με τη φίλη της σε μιιά γλώσσα που δεν την καταλάβαινα. Του κάκω προσπαθούσε να με κινή να περιμένο ως την άλλη μέρα. 'Ηθελα να φύγω άμέσως, άμέσως...
ΣΤΟ ΠΡΟΣΕΧΕΣ: 'Η συνέχεια.

ΔΑΪΚΑ

ΔΙΣΤΙΧΑ ΜΟΙΡΟΛΟΓΙΑ

Ποιός πλούσιος επέθανε και πήρε βιός μαζί του
παρά τρεις πλιχες σάβανο που βάνουν στο κορμί του;
Κρίμα στα μάτια τα όμορφα, τα φρόδια τα ζαφείρια
που τάχανε ή άρχόντισσες πέτρες στα δαχτυλίδια.
Καμψάνες μου σημάνετε, παπάδες συναχτήτε,
έλατε ξένοι και δικοί να τον άνασπασήτε.
'Ο Χάρος κ' ή Χαρόντισσα έκάνανε παζάρι
κ' ή μάνα της κ' ό κυρός της δεν είχανε χαμιάρι.

Κλάψετε να την κλάψουμε τη νειά τη ζηλεμένη,
την καθημεροστούλαση, την κυριακαλαγμένη.

Η ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

Η ΕΡΩΤΙΚΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΣΑΙΞΠΗΡ

Είπε γνωστόν, ότι ό Σαίξπηρ, ό μεγαλειότερος δραματικός συγγραφεύς των τελευταίων αιώνων, έπαντρεύτηκε σε ήλικία μόλις δεκοχτώ χρόνων και πήρε γυναίκα του την Άννα Χαδβέυ, την οποία μισούσε έπειτα σ' όλη του τη ζωή. Αίτια της άνπλαθείας του αυτής ήταν τό ότι ό Σαίξπηρ άγαπούσε και ήθελε να παντρευτή κάποια άλλη νέα. Είχε βγάλει μάλιστα γι' αυτό τό σκοπό και τη σχετική εκκλησιαστική άδεια. Οί γονείς όμως της Άννας τον άνάγκασαν να στεφανωθή την κόρη τους άψε—σβύσε, με την άπειλή, ότι θά έφταναν στα έσχατα, αν άρνώταν να τους ύπακούση. 'Ο λόγος της μεγάλης αυτής βιασίνης τον δεν άγρησε να έξηγηθή, γιατί έξη μήνες ύστερ' άπ' τό γάμο της, ή Άννα άπόχτησε ένα παιδάκι!

'Η έξαιρετικώς αυτές περιστάσεις, υπό τις οποίες πήρε ό Σαίξπηρ τη γυναίκα του, δημουργήσαν, όπως αναφέρουμε και παραπάνω, μιιά ψυχρή άπίστωμα στο οικογενειακό τους περιβάλλον, τό οποίο δηλητηρίασαν καθημερινώς οι καυγάδες των δυο έχθρευομένων συζύγων. 'Ο Σαίξπηρ μισούσε την Άννα, γιατί είχε έμμεταλλευθεί μιιά νεανική άλαφρομαλιά του και είχε φροντίσει να του φορωθή στη ράχι. Γι' αυτό, ύστερ' από χρόνια, την έγκατέλειψε στο Στράσφορντ και έφυγε για τό Λονδίνο, προκειμένου ν' άνέβη στη σκηνή, και να γίνη ένας από τους μεγαλειότερους άνακασίαις του θεάτρου.

'Αλλά ό Σαίξπηρ δεν έννοουσε να ήσυχάση. Τό πάθημά του δεν του είχε γίνει άζωια μάθημα. Τον έτραβούσε πάντα ό... πόθος. Και διηγούνται άρκετές σχετικώς περιπέσιες που του συνέβησαν στο ύπόλοιπο διάστημα της ζωής του.

'Όταν έλαιζόταν τό περίφημο έργο του Σαίξπηρ «Ριχάρδος Γ'», τον ρόλο τό πρωταγωνιστού τον ύποδιόταν κάποιος ήθοποιός όνομαζόμενος Μπουράμ. 'Ο ήθοποιός αυτός ήταν ώραίος και έλευστικός και είχε μεγάλες έπιτυχίες στα γυναίκες. Μιά βραδεία μάλιστα παρέσυρε σε μιιά γυναίκα του θεάτρου κάποια κυρία και συμφώνησε μαζί της να πάη μετά την παράσταση στο σπίτι της.

Τόν διάλόγο τους όμως έφυγε να τον άκούση, κρυμμένος εκεί κοντά, ό Σαίξπηρ, ό οποίος έτρεξε στο σπίτι της κυρίας προτήτερα από τον άνύποπο αντίζηλό του. 'Ο συγγραφεύς έδωσε ρκετές προχρεις έξηγήσεις στην κυρία — ή οποία άλλωστε δεν ήταν και πολύ... άπατριική! — κ' έστη, όταν έφτασε εκεί ό Μπουράμ βρέθηκε προ... τετελειωμένου γεγονότος!

— 'Ο Γουλιέλμος ό Κατακτητής, του φώναξε από τό παράθυρο ό Σαίξπηρ, άστεεινόμενος και ύπανισσόμενος ιστορικά πρόσωπα του έργου του, έφτασε πριν από τον Ριχάρδο τον τρίτο!...

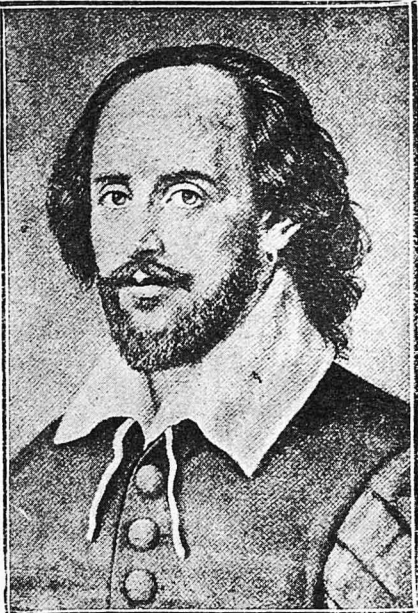
'Αλλη κατάκτησις του Σαίξπηρ ήταν μιιά... ξενόδοχος από την 'Οξφόρδη. 'Η ξενόδοχος αυτή ήταν πολύ ώραία και έξυπη και στο ξενοδοχείο της κατέλυε ταχτικά ό Σαίξπηρ, κάθε φορά που περνούσε από εκεί. 'Απόχρησε μάλιστα μαζί της κ' ένα αγοράκι, που όταν μεγάλωσε έγινε ήθοποιός.

'Ο έρωτας όμως που πραγματικά βασάνιζε τον Σαίξπηρ και στάλαζε μέσ' στην ψυχή του την όδύνη και την άπογοήτευση, τη ζήλεια και τό μίσος, την τρυφερότητα και τό πάθος, όλα έν γένει τά μεγάλα ανθρώπινα αισθήματα, ήταν εκείνος που έννοιωσε για τη Μαίρη Φίτων, κυρία επί των τιμών της βασιλίσσης 'Ελισάβετ. 'Η γυναίκα αυτή ήταν ή μόνη που άγάτησε άληθινά ό ποιητής και που έσημειωσε έξαιρετική έπίδρασι στη ζωή του και στο έργο του. Δυστυχώς, ή Μαίρη Φίτων ήταν έπλόλαιη και άστατη κ' ή διαγωγή της πλήγωνε κατάκαρδα τον ποιητή και κατεξεντέλιζε τη φιλοτιμία του.

'Η έρωτική άγωνία του ποιητού έφτασε στο κατακόρυφο, όταν τον άπάτησε με τη Φίτων ό νεαρός φίλος του Ουίλλιαμ 'Εριμερτ.

'Ο Σαίξπηρ του άνέθεσε κάποτε να τον συμπλιώσει μαζί της, άλλ' ό φίλος του προτίμησε να τά φυιάξη με την ώραία αψιλή και ν' άφήση τον Σαίξπηρ στα κρύα του λουτρού!

'Η άχαρικήριστη αυτή συμπεριφορά τους στοίχισε πολύ στον μεγαλοφυή ποιητή, αλλά δεν κατόρθωσε να ξεριζώση από μέσα του τό αισθήμα που έννοιωθε για τη Φίτων. 'Ο έρωτάς του προς αυτή βάσταξε δεκατρία όλόκληρα χρόνια και αν τον έποίησε με πολλές πίκρες, του χάρισε όμως και πλούσιες ποιητικώς έμπνεύσεις και του έδωσε την άφορμή να μελετήση βαθύτερα τη γυναικεία ψυχολογία.

'Ο Ουίλλιαμ Σαίξπηρ.